

Г. Л. Бондар, кандидат політичних наук,
доцент Інституту державного управління
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили

А. М. Гаркуша, магістрантка
кафедри публічного управління
та адміністрування Інституту державного
управління Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЕТИКА В ДОБУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У статті було досліджено феномен діджиталізації та стан розвитку державної інформаційної політики загалом та в Україні зокрема. Окреслено сутність понять «діджиталізація», «конвергенція» та «державна інформаційна політика», наведено різні точки зору на тлумачення цих дефініцій. Основна увага присвячена проблематиці інформаційної етики в епоху розвитку інформаційних технологій, що сприяють прояву негативних факторів інфосфери. Проаналізовано результати дослідження Isobar Ukraine та PricewaterhouseCoopers для визначення впливу глобальних змін на соціальні процеси в Україні і розкриття особливостей розвитку таких медіа, як Інтернет. Найбільший приріст аудиторії було зафіксовано у віці 45+. У результаті дослідження було виокремлено чотири основні ціннісні особливості інформаційної етики: гуманність, ясність, модальність, конструктивність. Охарактеризовано етичні проблеми та звернено увагу на етичні кодекси і цінності, якими вони регламентуються. Встановлено, що у сучасному інформаційному суспільстві спостерігається виникнення етичних проблем, пов'язаних з: інформаційною нерівністю; порушенням недоторканності особистого життя (приватність); етикою поведінки в мережі Інтернет, дотриманням прав інтелектуальної власності тощо. Узагальнено аспекти регулювання державної інформаційної політики та зазначено її мету, що полягає у досягненні балансу інтересів особистості, суспільства і держави. Підсумовано, що реалізація стратегії розвитку інформаційного суспільства шляхом діджиталізації вимагає більш глибокого осмислення можливих етичних наслідків. Також розкрито напрями діяльності та концептуальні установки державних та місцевих органів влади щодо здійснення ефективної реформи державної інформаційної політики через створення єдиної системи мереж інформаційно-комунікаційних каналів прямого і зворотного зв'язку.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційна етика, інформаційні технології, Інтернет, діджиталізація, суспільство.

H. L. Bondar, A. M. Harckusha. Information policy and ethics in the age of digitalization

The article investigates the phenomenon of digitalization and the development of state information policy in general and in Ukraine in particular. The 21st century is the “technology” age that has influenced the development of society in all spheres – culture, religion, science and politics. The essence of the concept of “digitalization”, “convergence” and “state information policy” are outlined, different points of view on interpretation of these concepts are given. The main attention is devoted to the problems of information ethics in the era of development of information technologies that contribute to the manifestation of negative factors of the infosphere. The results of the Isobar Ukraine and PricewaterhouseCoopers study was analyzed to determine the impact of global change

© Г. Л. Бондар, А. М. Гаркуша, 2019

---

on social processes in Ukraine and to reveal features of the development of such media as the Internet. The largest audience growth was recorded at the age of 45+. As a result of the research four main values of information ethics were distinguished: humanity, clarity, modality, constructiveness. Authors described the ethical problems and the codes of ethics and values that they regulated. It has been proven that in today's information society there were ethical problems related to: information inequality; violation of privacy (privacy); ethics of behavior on the Internet, observance of intellectual property rights, etc. Aspects of regulation of the state information policy have been generalized and its purpose was stated, which is to achieve the balance of interests of the individual, society and the state. There was concluded that the implementation of the strategy of development of the information society by means of digitalization requires a deeper understanding of the possible ethical consequences. The directions and activities of the state and local authorities on the effective reform of the state information policy through the creation of a unified system of networks of information and communication channels of direct and feedback have been also disclosed.

Key words: information policy, information ethics, information technology, Internet, digitalization, society.

Постановка проблеми. 21 століття – це століття «технологій», які вплинули на розвиток суспільства у всіх сферах – культурі, релігії, науці та політиці. Вдосконалення цифрових інформаційних технологій відбувається настільки стрімко, що, з одного боку, відносини між владою та суспільством стають більш відкритими, діалог стає більш доступнішим, та з'являються нові механізми співпраці влади з народом, наприклад у форматі «електронного врядування». Однак, з іншого боку, разом із позитивними рисами з'являються й масштабні соціальні та етичні проблеми – маніпуляції, порушення конфіденційності, інформаційні війни. Тому нагальним є використання інформаційної етики, яка розглядає цінності, політику, концепції у контексті бурхливого розвитку технологій сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика етичних аспектів інформаційної політики привертала увагу таких вчених, як Г. Йонас, Х. Ортега-і-Гассет, М. Хайдеггер, Й. Хейзинг, К. Ясперс, які досліджували духовні проблеми людства, що пов'язані з розвитком інформаційних технологій. Значний внесок у дослідження інформаційного суспільства в постіндустріальний період зробили праці таких вчених, як М. Кастельс («Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура»), П. Дракер («Посткапіталістичне суспільство»), Й. Масуда («Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство»). Формування інформаційно-етичних теорій відбувається на основі робіт таких сучасних дослідників і філософів, як Д. Ван ден Ховена, Д. Готтербарна, Р. Капурро, Х. Ніссенбаума, С. Роджерсон, Р.А. Спінелло, Г.Т Тавані та інші.

Вищезазначеними авторами досліджено широке коло питань теоретичного і методологічного характеру. Проте, не дивлячись на значну кількість робіт в області інформаційної етики в період стрімкого розвитку діджиталізації, деякі питання ще потребують свого розкриття.

Мета статті – дослідити роль інформаційної етики у процесі використання інформаційних технологій в добу діджиталізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найбільш складних, комплексних та малодосліджених феноменів наразі є «діджиталізація» сучасного суспільства, або активне використання цифрових технологій у повсякденному житті. Як зазначає один із дослідників медіаекономіки в зарубіжних країнах О. Варганова, діджиталізація – це «переклад змісту ЗМІ будь-якого формату (текстового, графічного, звукового) у цифровий формат, зрозумілий сучасним комп'ютерам. Діджиталізація дозволяє змісту легко «транспортуватися» будь-яким каналом електронної комунікації. У результаті Інтернет просто з'єднує комп'ютери та перетворюється на особливе інформаційне і комунікаційне середовище, в якому медіа продукти завдяки своєму цифровому формату здатні долати традиційні «обмежувачі» старих ЗМІ», «діджиталізація, усуваючи відмінності між окремими ЗМІ та зрівнюючи їх зміст, прокладає дорогу до їх конвергенції» [1, с. 25–34]. Конвер-

Механізми державного управління

генція (у медіаіндустрії) – це другий важливий етап на шляху впровадження реформи діджиталізації, оскільки це процес інтеграції традиційних і нових медіа, що супроводжується дублюванням контенту і/або створенням альтернативних медіаплощ.

Своєю чергою автор енциклопедичного словника ЗМІ А. Князев, висловлює думку про те, що «діджиталізація – це шлях до інформаційного суспільства, подальшої глобалізації та транснаціоналізації інформаційних зв'язків на всій планеті». Також він узагальнює наукові доробки Європи та інших країн світу, які розглядають діджиталізацію як таку, що «пов'язана із захистом наземного мовлення як засобу збереження національно-локальних особливостей та інтересів за допомогою власних інформаційних засобів» [2, с. 39–40].

Діджиталізація стала основою реформи інформаційної політики. Відповідно до Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ зазначено, що «державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації» [3].

Доходимо висновку, що ефективна інформаційна політика сприяє прозорості влади, допомагає їй налагодити комунікативний зв'язок з громадянами шляхом швидкого поширення нових ідей та пропозицій.

Ефективність інформаційної інфраструктури забезпечує розвиток будь-якої держави через те, що:

- дає змогу створювати ефективну систему економіки – економіку нових знань та інформації;
- скорочує час на обговорення важливих для країни рішень, проектів;
- допомагає спрямувати країну на шлях розвитку, який діє у всьому світі.

Саме ці характеристики здатні допомогти державі у вирішенні багатьох економічних, дипломатичних та політичних завдань за більш короткий час [4, с. 112–117].

У 2018 році агентство Isobar Ukraine провело дослідження, як саме глобальні зміни впливають на процеси в країні, і зробило висновок, що на відміну від традиційних медіа, Інтернет – єдині медіа, популярність яких зростає серед населення. Його охоплення зросло до 73%, або 23 млн користувачів на місяць (рис. 1) [5].

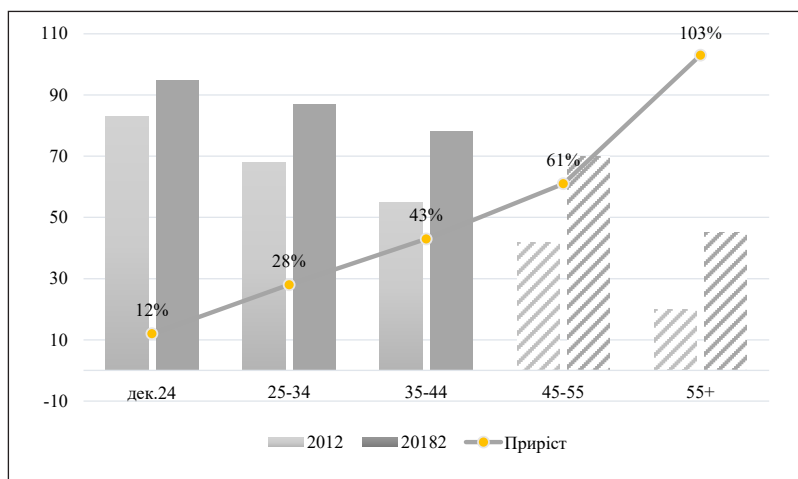

Рис. 1. Дослідження Isobar Ukraine щодо розвитку медіа у період глобальних змін

Механізми державного управління

Також у висновках дослідження визначено, що віковий діапазон осіб від 18 до 40 років легше знайти в Інтернеті, аніж за допомогою телебачення. Ця аудиторія в середньому проводить у мережі протягом місяця на 16 годин більше, ніж за переглядом телевізора. При цьому найбільший приріст показує аудиторія 45+. За останні 6 років вона зросла на 80% (рис. 2) [5].

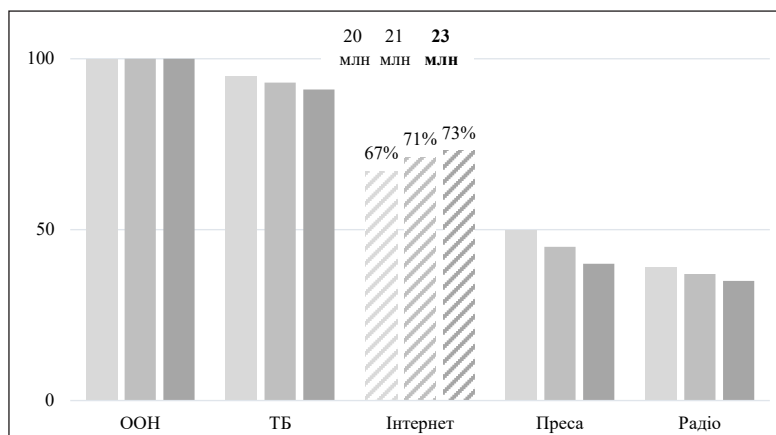

Рис. 2. Приріст користування Інтернетом у віковому діапазоні

За даними міжнародної мережі компаній PricewaterhouseCoopers підвищення рівня діджиталізації в країні на 10–15% може призвести до зростання ВВП на душу населення до 0,75% та до зниження безробіття на 1%. Ці показники дозволяють зрозуміти доцільність впровадження нової реформи інформаційної політики. Але для цього потрібен час та чітка стратегія, яка, попри вільний доступ до інформації, не буде ігнорувати етичні аспекти надання цієї інформації.

Спеціалісти відзначають, що стрімкий розвиток інформаційних технологій призводить до проблем у сфері інформаційної етики, що своєю чергою зумовлює появу таких етичних напрямів, як кіберетика, інтернет-етика, віртуальна етика, нетикет та інші. Професор Хертфордширського університету (Великобританія) Л. Флоріді розглядає найголовнішу задачу інформаційної етики в «оцінці з моральної точки зору будь-якої інформації, що існує або буде існувати у світі». Інформаційна етика, згідно з роботами Л. Флоріді, «базується на внутрішній цінності інформації», а будь-яке спотворення чи скорочення інфосфери проявляється як «заподіяння шкоди», тобто як «форма зла» [6, с. 37–56].

Так, до основних цінностей інформаційної етики можна віднести:

1) гуманність – безпека, довіра, конфіденційність, чесність, щирість та інші;

2) ясність – доступність та недоступність інформації, систематичність і можливість її використання;

3) модальність – взаємозумовленість, здійсненність та логічність;

4) конструктивність – моральність інформації, її сучасність, нормативність.

Але у сучасному інформаційному суспільстві спостерігається негативна тенденція, за якої використання науково-технічного прогресу здійснюється в протилежному від моральних цілей напрямку. Серед найбільш гострих зазначимо етичні проблеми, пов'язані з інформаційною нерівністю, порушенням недоторканності особистого життя (приватністю), етикою поведінки в мережі Інтернет, дотриманням прав інтелектуальної власності та багато інших.

Однією з найважливіших проблем у цій сфері є боротьба з хакерами та забезпечення кібербезпеки, як складника інформаційної політики держави. Зі зростанням деструктивної активності хакерів в інформаційному середовищі, практично перед усіма державами постає необхідність забезпечення безпеки в мережі. Оскільки хакери мотивуються прагненням до визнання, активною агресивною поведінкою, самореалізацією через пізнавальні дії та дією на публіку. Так, доходимо висновку, що професіонали, пов'язані з виробництвом інформаційних технологій і інформаційної безпеки, здатні перетворитись з фахівця на хакера. У зв'язку з цим в межах цих професійних співтовариств створюються етичні кодекси, які регламентують такі цінності [7, с. 87–95]:

- не використовувати інформацію з метою зашкодити іншим людям;
- не використовувати ЗМІ для поширення неправдивої інформації;
- не привласнювати чужу інтелектуальну власність;
- думати про можливі наслідки у суспільстві тощо.

Спеціалістам із захисту інформації адресовані кодекси етики міжнародних організацій: Асоціації безпеки інформаційних систем ISSA (Information Systems Security Association Code of Ethics), Асоціації аудиту та контролю інформаційних систем ISACA (Information Systems Audit and Control Association Code of Ethics), Консорціуму із сертифікації в галузі безпеки IISCCC (International Information Systems Security Certification Consortium Code of Ethics). Майже у всіх етичних кодексах закладені чотири основні принципи: privacy (таємниця приватного життя), accuracy (точність), property (приватна власність) і accessibility (доступність) [8, с. 42–56].

На нашу думку, інформаційна політика держави повинна базуватись на двох важливих аспектах:

- 1) здійснення в інформаційному полі нормативно-правового регулювання відповідно до вимог демократичного і громадянського суспільства щодо інформаційної безпеки;
- 2) здійснення управління власним інформаційним простором на основі ведення публічного діалогу з громадськістю з використанням різних ЗМІ та PR-структур.

Отже, мета державної інформаційної політики полягає у забезпеченні стану захищеності національних інтересів України в інформаційній сфері, що визначаються сукупністю збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави.

Інтереси особистості в інформаційній сфері полягають у реалізації конституційних прав людини і громадянина на доступ до інформації, на використання інформації особою для здійснення не забороненої законом діяльності, фізичного, духовного та інтелектуального розвитку, а також у захисті інформації, що забезпечує особисту безпеку.

Інтереси суспільства в інформаційній сфері полягають у забезпеченні інтересів особистості в цій сфері, зміцненні демократії, створенні правової соціальної держави, досягненні і підтримці суспільної злагоди.

Інтереси держави в інформаційній сфері полягають у створенні умов для гармонійного розвитку української інфраструктури, для реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в області отримання інформації з метою забезпечення непорушності конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності України, політичної, економічної і соціальної стабільності, в безумовному забезпеченні законності і правопорядку, розвитку рівноправної і взаємовигідної міжнародної співпраці.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку, що питання реалізації стратегії розвитку інформаційного суспільства, вироблення відповідної політики в зазначеній сфері в добу діджиталізації вимагають глибокого осмислення етичних наслідків застосування інформаційних технологій.

Держава повинна чітко визначити напрями діяльності державних та місцевих органів щодо здійснення ефективної реформи, до яких слід віднести: заохочення до конкуренції; боротьбу з монополізмом; контроль за концентрацією власності в ЗМІ; дотримання свободи слова незалежно від технологічного середовища поширення інформації; захист інтересів національних меншин, зростаючого покоління в інформаційній сфері, особливо в сфері моральності; зміцнення національної культури та мови; переорієнтацію системи освіти з урахуванням вимог інформаційного суспільства; забезпечення інформаційної безпеки особистості і суспільства загалом, включаючи боротьбу з комп'ютерними та високотехнологічними злочинами; цілеспрямоване використання інформаційних ресурсів для формування більш відкритої, демократичної держави, розширення діалогу з громадянами.

У зв'язку з цим слід відзначити концептуальне підґрунтя державної інформаційної політики:

- 1) створення системної мережі інформаційно-комунікаційних каналів прямого і зворотного зв'язку – влада повинна здійснювати інформування громадськості та бути поінформованою;
- 2) володіння самостійною компетенцією і активною конструктивною діяльністю, що конституують суспільні зв'язки і відносини за допомогою комплексу «переконуючих» комунікаційно-інформаційних технологій за наявності власного бюджету;
- 3) реалізація єдиної інформаційної політики, що забезпечуватиме інтеграцію інформаційних потоків з управлінськими рішеннями і позиціями;
- 4) включення (співучасть) громадськості в управлінську діяльність як рівноправного суб'єкта суспільних відносин, щоб її інтереси, бажання та прагнення були взяті до уваги;
- 5) створення комплексу умов для системної реалізації потенціалу служби зв'язку з громадськістю та представлення інтересів держави за межами кордонів (уряд, інші регіони, міжнародні зв'язки).

Також зазначимо, що діджиталізація суспільства сприймається багатьма інтуїтивно, як те, без чого не можна уявити XXI століття. Однак зміни в соціумі та державі, пов'язані з діджиталізацією, є значними й ігнорувати їх не можна. Це має спрямувати фахівців у сфері публічного управління та адміністрування, філософів, істориків, соціологів і вчених з інших галузей аналізувати зміни, пов'язані з нею, і критично їх осмислювати.

Список використаних джерел:

1. Медиаэкономика зарубежных стран : учеб. пособ. / под общ. ред. Е. Вартановой. Москва : Аспект Пресс, 2003. 335 с.
2. Князев А.А. Энциклопедический словарь СМИ. Бишкек : Издательство КРСУ, 2002. 164 с.
3. Про інформацію : Закон України від 16.07.2019 р. № 2657-ХІІ. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 14.10.2019).
4. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика : навч. посіб. К. : Знання, 2008. 663 с.
5. Исследование: медиатренды Украины и мира 2018 года. MMR.ua. 08.06.2018. URL: https://mmr.ua/show/issledovanie_mediatrendy_ukrainy_i_mira_2018_goda.
6. Floridi L. Information Ethics: On the Philosophical Foundations of Computer Ethics. *Ethics and Information Technology*. 1999. № 1 (1). P. 37–56.
7. Dedyulina M.A. The Computer Ethics Dilemma / Proceedings of the XXII World Congress of Philosophy. *Philosophy of Technology*. 2008. Volume 48. P. 87-95.
8. Lyon D. The information society: Issues and illusions. John Wiley & Sons, 2013. P. 42–56.

References:

1. E. Vartanova (2003), *Mediaekonomika zarubezhnykh stran* [Media economics of foreign countries], Tutorial, Press Aspect Press, Moscow, 335 p. [in Russian].
2. Knyazev A. A. (2002), *Entsiklopedicheskiy slovar' SMI* [Encyclopedic Dictionary of Media], Dictionary, Press KRSU, Bishkek, 164 p. [in Russian].
3. VRU, Law of Ukraine (2019), *Pro informatsiyu* [Law of Ukraine «On Information»], dated July 16, 2019 N 2657-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (related to 14.10.2019) [in Ukrainian].
4. Pocheptsov G. G., Chukut S. A. (2008) *Informatsiyana polityka* [Information Policy], Tutorial, Press Znannya, Kyiv, 663 p. [in Ukrainian].
5. Issledovanie: mediatrendy Ukrainy i mira 2018 goda. MMR.ua. 08.06.2018. URL: https://mmr.ua/show/issledovanie_mediatrendy_ukrainy_i_mira_2018_goda.
6. Floridi L. Information Ethics: On the Philosophical Foundations of Computer Ethics. Ethics and Information Technology. 1999. № 1 (1). P. 37–56.
7. Dedyulina M.A. The Computer Ethics Dilemma / Proceedings of the XXII World Congress of Philosophy. Philosophy of Technology. 2008. Volume 48. P. 87–95.
8. Lyon D. The information society: Issues and illusions. John Wiley & Sons, 2013. P. 42–56.